

"LITANIAE SANCTORUM" I NJIHOVA PRILAGODBA
U HRVATSKIM LITURGIJSKIM KNJIGAMA

PETAR BAŠIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Zagreb

UDK 264.064

Izvorni znanstveni rad

Autor obrađuje središnji dio Litanija svetih (Invocatio Sanctorum). Najprije uspoređuje taj dio u tipskom izdanju (1969) i njegovu prilagodbu u latinskim tipskim izdanjima liturgijskih knjiga te daljnje prilagodbe u nekim nacionalnim izdanjima uključujući i hrvatska. Na kraju pokušava formulirati načela i predlaže njihovu primjenu za hrvatska izdanja.

Ključne riječi: litanije, sveci, prilagodba.

Uvod

Litanijski oblik molitve¹ zauzima važno mjesto u liturgiji u užem smislu, ali i u pučkim pobožnostima. Zato postoji veliko zanimanje i za njegovo proučavanje.² Ovdje nije moguće ulaziti u svu problematiku, nužna su različita ograničenja. Iz naslova se može naslutiti da nas zanima

¹ Sama riječ dolazi od grčkoga glagola *litaneuo*, im. *litaneia* = molba, (ponizno i ustrajno) zazivanje. U latinskom dolazi naziv u jednini (*litanía*) i u množini (*litaníae*), a upotrebljava se za različite oblike molitve. Svima im je glavno obilježje to što obično na niz zaziva dolazi jednak odgovor: *Kyrie eleison*, *Miserere nobis*, *Ora pro nobis*, *Libera nos*, *Domine*, *Te rogamus* i sl.; pojam o kojem je ovdje riječ prije se zvao *Litaniae omnium Sanctorum*, a sada *Litaniae Sanctorum* (litanije svetaca/svetih).

² Usp. o tome vrlo informativan članak: A. M. TRIACCA, *Le "Litaniae Sanctorum" nell'attuale liturgia romana. Dati - annotazioni - rilievi*, u *Psallendum. Miscellanea di studi in onore del prof. Jordi Pinell I Pons*, ur. I. Scicolone, Roma 1992 (= *Studia anselmiana* 105, *Analecta liturgica* 15), 303-372. Autor vrlo precizno navodi gdje se sve i u kojem obliku u obnovljenoj liturgiji pojavljuju ili samo spominju litanije svetaca (usp. str. 306-318). Postoji međutim težnja da se taj oblik proširi i gdje ga dosad nije bilo. Tako npr. *Ordo exsequiarum* u 2. tipskom izdanju koje je u pripremi imat će također litanije svetaca (pri ruci mi je fotokopija teksta za 2. tipsko izdanje).

u prvom redu tekst litanija, zatim mogućnosti prilagođivanja koje Crkva predviđa i napokon kako je to ostvareno u hrvatskim poslijesaborskim liturgijskim knjigama. No zbog obilja građe ni tekst nije moguće uzeti u razmatranje u cijelosti. Izabrat ćemo samo središnji dio, *Invocatio Sanctorum*, koji je najzanimljiviji za svrhu koju je sebi postavila ova rasprava.

Izvori u kojima se nalaze "Litaniae Sanctorum"

Navodim sve izvore u kojima dolaze litanije svetaca, najprije latinsko izdanje, a zatim hrvatsko. Izostavljam samo *Ordo Baptismi Parvulorum* (ed. typica altera, nova impressio 1986) jer se tamo i ne govori o litanijama, nego samo o zazivanju svetaca.³

CR: *Calendarium Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1969.*

DE: *De Exorcismis* (Ritus ad interim). Zbora za bogoštovlje i disciplinu sakramenata (fotokopirano).⁴

DFSP: *De Funere Summi Pontificis = Ex «Ordine Exsequiarum Summi Pontificis vivifuncti», Typis polyglottis Vaticanis 1978.*⁵

DODPE: *De Ordinatione Diaconi, Presbyteri et Episcopi = Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1968 = RDPB: Redenje dakona, prezbitera i biskupa (u: RP1988, 19-121).*

DOEPD: *De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum = Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II renovatum auctoritate Pauli PP. VI editum Ioannis Pauli PP. II cura reconstitutum, Editio typica altera, Typis polyglottis Vaticanis 1990 = RBPD: Redenje biskupa, prezbitera i dakona (u tisku).*

MR: *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1970; Editio typica altera 1975 = RM: Rimski misal..., drugo izdanje 1980.*

OBAA: *Ordo Benedictiois Abbatis et Abbatissae = Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI*

³ Predloženi su samo ovi zazivi: *Sancta Maria, Mater Dei; Sancte Ioannes Baptista; Sancte Ioseph* (u drugom je izdanju, kako se vidi, popravljen redoslijed *Sancte Ioannes Baptista + Sancte Ioseph + Sancti Petre et Paule*. - A. M. TRIACCA, n. dj. 327-328, ovaj oblik naziva trećim obrascem litanija svetaca.

⁴ Ovaj tekst nisam imao u rukama, navodim ga prema članku navedenom u preth. bilj. Podaci o tekstu mogu se naći na str. 314.

⁵ Kao preth. bilj.

promul

hrvatsk

OCaM

Concili

Typis p

OCV: (

Oecum.

Editio t

postoji l

kao u re

ODEA:

sancti O

tum, Ed

(u: RP1

OICA: (

sancti O

tum, Ed

kršćanst

OPR: Or

nici Con

typica, T

vanja, u:

RBOO, v

RDPB, v

RM, v. M

RP1988 =

vaticansk

zanimaju

RPCO, v.

RPOK, v.

RZ, v. OI

E.

K

Sabara

kalenda

ni litanij

ćim litur

promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1970 = **RBOO** (ne-postoji hrvatsko izdanje).

OCaMi: *Ordo Cantus Missae* = Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1972, reimpressio 1973; Editio typica altera 1987.

OCV: *Ordo Consecrationis Virginum* = Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1970 = **RPD** (koliko sam uspio saznati, ne postoji hrvatsko izdanje; što se tiče litanija, one su, barem u ovom dijelu koji nas zanima, kao u redu zavjetovanja redovnica: **RP1988**, 258-259).

ODEA: *Ordo Dedicationis Ecclesiae et Altaris* = Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1977 = **RPCO**: *Red posvete crkve i oltara* (u: **RP1988**, 133-).

OICA: *Ordo Initiationis Christianae Adultorum* = Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1972 = **RPOK**: *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*, 2., popravljeno i dopunjeno izdanje, Zagreb 1998.

OPR: *Ordo Professionis Religiosae* = Rituale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica, Typis polyglottis Vaticanis 1970; reimpressio emendata 1975 = **RZ**: *Red zavjetovanja*, u: **RP1988**, 215-283.

RBOO, v. **OBAA**

RDPB, v. **DODPE**

RM, v. **MR**

RP1988 = *Rimski pontifikal* obnovljen prema odluci svetog ekumenskog sabora Drugog vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI, Zagreb 1988 (od obreda koji nas ovdje zanimaju sadrži: **RDPB RPCO RZ**).

RPCO, v. **ODEA**

RPOK, v. **OICA**

RZ, v. **OPR**

Editio typica

Kao i drugi dijelovi liturgije, i "Litaniae Sanctorum" (LS) nakon Sabora temeljito su pregledane i preuređene. Objavljene su zajedno s kalendarom pa možda i zbog toga nisu dovoljno zapažene (na hrvatskom ni litanije ni kalendar nisu objavljeni zasebno, nego samo u odgovarajućim liturgijskim knjigama). Tipsko izdanje objavljeno je u dvije verzije,

u kraćoj i dužoj, a kraća verzija objavljena je, s neznatnim razlikama, u DEDPE (1968) i prije tipskog izdanja.

Premda su razlike između dva oblika velike, prepoznatljivo je isto temeljno ustrojstvo. U dužem obliku nalazimo naslove koji jasno pokazuju to ustrojstvo:

I. Supplicatio ad Deum

II. Invocatio Sanctorum

III. Invocatio ad Christum

IV. Supplicatio pro diversis necessitatibus

V. Conclusio.

Ovdje će biti govora, kako je već spomenuto, samo o drugom dijelu: *Invocatio Sanctorum*. I tu su u I. obrascu tipskog izdanja međunaslovi koji razdvajaju pojedine skupine zaziva i tako olakšavaju prepoznati temeljno ustrojstvo.

Pogledajmo najprije taj dio u tipskom izdanju i u izdanju koje mu je prethodilo.

Invocatio Sanctorum

Iz praktičnih razloga upotrebljavam ove kratice: S.ta = Sancta, S.tae = Sanctae, S.te = Sancte, S.ti = Sancti; gdje još bude potrebno skraćivati, puni oblik bit će naveden u bilješci. Grafijske se različitosti ne bilježe.

I. obrazac LS u CR⁶

/BMV⁹

S.ta Maria

S.ta Dei Genetrix

S.ta Virgo virginum

/Angeli/

S.ti Michael, Gabriel et Raphael

Omnes s.ti Angeli

II. obrazac LS u CR⁷

S.ta Maria, Mater Dei

S.te Michael

S.ti Angeli Dei

LS u DODPE (1968)⁸

S.ta Maria, Mater Dei

S.te Michael

⁶ *Litaniae in sollemnibus supplicationibus adhibendae* (CR, str. 33-37).

⁷ *Litaniae pro ritibus in quibus conferentur consecrationes et sollemnes benedictiones* (CR, str. 38-39).

⁸ Litanije su na str. 17-19, 35-37, 55-57 te 67-69 i jednake su za sva redjenja.

⁹ U tipskom izdanju nema ovoga i sljedećeg naslova.

kama, u	<i>Patriarchae et Prophetae</i>		
	S.te Abraham		
	S.te Moyses		
vo je isto	S.te Elia		
no poka-	S.te Ioseph	S.te Ioseph	S.te Ioseph
	S.te Ioannes Baptista	S.te Ioannes Baptista	S.te Ioannes Baptista
	Omnes s.ti Patriarchae et Prophetae		
	<i>Apostoli et Discipuli</i>		
	S.ti Petre et Paule	S.ti Petre et Paule	S.ti Petre et Paule
	S.te Andrea	S.te Andrea	S.te Andrea
	S.ti Ioannes et Iacobe	S.te Ioannes	S.te Ioannes
	S.te Thoma		
	S.te Matthacc		
	Omnes s.ti Apostoli		
drugom	S.te Luca		
g izdanja	S.te Marce		
akšavaju	S.te Barnaba		
	S.ta Maria Magdalena	S.ta Maria Magdalena	S.ta Maria Magdalena
koje mu	Omnes s.ti Discipuli Domini		
	<i>Martyres</i>		
	S.te Stephane	S.te Stephane	S.te Stephane
	S.te Ignati Antiochene	S.te Ignati Antiochene	S.te Laurenti
	S.te Polycarpe		
	S.te Iustine		
= Sancta	S.te Laurenti	S.te Laurenti	S.te Ignati Antiochene
potrebno	S.te Cypriane		
azličitost	S.te Bonifati		
	S.te Thoma Becket		
	S.ti Ioannes Fisher et Thoma More		
) ⁸	S.te Paule Miki		
	S.ti Isaac Jogues et Ioannes de Brébeuf		
ei	S.te Petre Chantel		
	S.te Carole Lwanga		
	S.tae Perpetua et Felicitas	S.tae Perpetua et Felicitas	S.ta Agnes
	S.ta Agnes	S.ta Agnes	S.tae Perpetua et Felicitas
	S.ta Maria Goretti		
	Omnes s.ti Martyres		
	<i>Episcopi et Doctores</i>		
	S.ti Leo et Gregori	S.te Gregori	S.te Gregori
nes (CR,	S.te Augustine	S.te Augustine	S.te Augustine
	S.te Athanasi	S.te Athanasi	S.te Athanasi
	S.ti Basili et Gregori Nazianzene	S.te Basili	
	S.te Martine	S.te Martine	S.te Martine

S.te Patrici			
S.ti Cyrille et Methodi			
S.te Carole Borromeo			
S.te Francisce de Sales			
S.te Pie Decime			
<i>Presbyteri, Diaconi et Religiosi</i> ¹⁰			
S.te Antoni			
S.te Benedicte	S.te Benedicte	S.te Benedicte	
S.te Bernarde			
S.ti Francisce et Dom. ¹¹	S.ti Francisce et Dom.	S.ti Francisce et Dom.	
S.te Thoma de Aquino			
S.te Ignati de Loyola			
S.te Francisce Xavier	S.te Francisce Xavier	S.te Francisce Xavier	
S.te Vincenti de Paul			
S.te Ioannes Maria Vianney	S.te Ioannes Maria Vianney		
S.te Ioannes Bosco			
S.ta Catharina Senensis	S.ta Catharina Senensis	S.ta Teresia de Avila	
S.ta Teresia de Avila	S.ta Teresia de Avila	S.ta Catharina Senensis ¹²	
S.ta Rosa de Lima			
<i>Laici</i>			
S.te Ludovice			
S.ta Monica			
S.ta Elisabeth Hungariae			
Omnes S.ti et S.tae Dei	Omnes S.ti et S.tae Dei	Omnes S.ti et S.tae Dei	

Komentar. Naslovi u dužem tipskom obliku olakšavaju prepoznati načelo po kojem su poredani pojedini sveti. Na prvom je mjestu bl. djevica Marija, a na drugom anđeli. Unutar preostalih skupina slijedi se kronološki red, no i tu se prepoznaje dvostruki kronološki poredak najprije dolaze, po kronološkom redu, sveti, a onda svete. U DODPE (1968) ta pravila nisu, čini se, još bila jasna: od kronološkog se reda odstupa na četiri mjesta: Josip+Ivan Krstitelj, Lovro+Ignacije Antioh, Janja+Perpetua i Felicita, Terezija+Katarina Sijenska. Tipsko izdanje (1969) ispravlja sve osim prvog slučaja: sv. Josip tu i dalje ostaje prije Ivana

¹⁰ U tipskom izdanju naslov glasi *Sacerdotes et religiosi*. Taj bi naslov novo tipsko izdanje svakako moralo promijeniti. Pod *sacerdotes* se redovito ne podrazumijevaju đakoni, a tu nisu ni biskupi jer su oni u prethodnom odjeljku. Zato je najbolje pripadnike prvih dvaju stupnjeva svetoga reda zvali onako kako se to redovito i čini: prezbiteri i đakoni. Od đakona je tu samo sv. Franjo Asiški, a za redenje đakona dodan je još sv. Efreim, ali pod naslov *Episcopi et Doctores*.

¹¹ = et Dominice.

¹² Ovdje je pogrešan kronološki redoslijed: sv. Katarina Sijenska umrla je prije (1380) nego sv. Terezija Avilska (1582).

Krstit

Hrva

reder

sip+l

tekst

oltara

jama

Dimit

hrvat

Vinko

Dimit

o pril.

(DOI

II. obra

/BMV/¹³

S.ta Ma

/Angeli/

S.te Mic

S.ti Ang

Patriarc.

S.te Ios

S.te Ioa

Apostoli

S.ti Petr

S.te Anc

Site Ioa

¹³ To

je posrij

¹⁴ U

obrasca.

¹⁵ Vic¹⁶ Ov.

odgovar

Krstitelja, ali to već sljedeća liturgijska knjiga (OCV, 1970) ispravlja.¹³ Hrvatsko izdanje pontifikala iz 1988., premda sve donosi u istoj knjizi, za ređenja zadržava redosljed LS u CR (1969), tj. zadržava redosljed Josip+Iv. Krstitelj (str. 35, 51, 67 i 102), a za drugo slijedi popravljani latinski tekst odgovarajuće liturgijske knjige (posveta crkve: str. 156 i 173; posveta oltara: str. 192; red. zavjetovanje: str. 229 i 258). Hrvatski RDPB u litanijama za ređenje đakona ima jednu vlastitost: iza sv. Lovre dolazi sv. Dimitrije, čega u latinskom predlošku nema, a ne dolazi ni u drugim hrvatskim verzijama LS. Na tome mjestu u DOEPD (1989) dolazi sv. Vinko (Vincentius), ali time se ne može protumačiti kako je došao sv. Dimitrije u starije hrvatsko izdanje.

DODPE objavljen je prije tipskog izdanja pa se ne može govoriti o prilagodbi, nego samo o razlikama. Zato se u drugom tipskom izdanju (DOEPD) može govoriti o prilagodbi same liturgijske knjige.

I. primjer prilagodbe: ređenja (DOEPD 1990)

II. obrazac LS u CR ¹⁴ <i>/BMV</i> ¹⁵	Redenje biskupa	Redenje prezbitera	Redenje dakona
S.ta Maria, Mater Dei	S.ta Maria, Mater Dei	S.ta Maria, Mater Dei	S.ta Maria, Mater Dei
<i>/Angeli</i>			
S.te Michael	S.te Michael	S.te Michael	S.te Michael
S.ti Angeli Dei	S.ti Angeli Dei	S.ti Angeli Dei	S.ti Angeli Dei
<i>Patriarchae et Prophetae</i> ¹⁶			
S.te Ioseph	S.te Ioannes Baptista	S.te Ioannes Baptista	S.te Ioannes Baptista
S.te Ioannes Baptista	S.te Ioseph	S.te Ioseph	S.te Ioseph
<i>Apostoli et Discipuli</i>			
S.ti Petre et Paule	S.te Petre S.te Paule	S.ti Petre et Paule	S.ti Petre et Paule
S.te Andrea	S.te Andrea S.te Iacobe	S.te Andrea	S.te Andrea
S.te Ioannes	S.te Ioannes S.te Thoma	S.te Ioannes	S.te Ioannes

¹³ To međutim ne ispravlja *Ordo exsequiarum* u 2. tipskom izdanju koje je u pripremi (vjerojatno je posrijedi zabuna koja će se možda ispraviti kad se tekst bude spremio za tisak).

¹⁴ U II. obrascu nema naslova za pojedine cjeline, ali ih, radi preglednosti, prenosimo iz I. obrasca.

¹⁵ Vidi prethodnu bilješku. U tipskom izdanju nema ovog naslova.

¹⁶ Ovaj naslov na ovome mjestu nema opravdanja, ali ga zadržavamo radi preglednosti; usp. odgovarajuće mjesto u LS I.

đakonskom ređenju ima nešto više prilagodbi: dodana su dva đakona, sv. Vinko i sv. Efrem, a sv. Franjo Asiški, koji je također bio đakon, razdvojen je od sv. Dominika i dobio zaseban zaziv. (Napomenimo međutim da bi Dominik [+1221] morao doći prije Franje [+1226].)

Nakon tih prilagodbi u tipskom latinskom izdanju postavlja se pitanje jesu li potrebne i poželjne nove prilagodbe u pontifikalima partikularnih Crkava? Pogledajmo najprije neke primjere.

Njemački pontifikal (1994),²¹ zanemari li se pisanje oblika imena pojedinog sveca (npr. sv. Ivan Marija Vianej zaziva se kao Heliger Pfarrer von Ars), gotovo i nema prilagodbi, osim možda to što se zazivi sv. Petru i sv. Pavlu razdvajaju u svim ređenjima, dok je to u tipskom izdanju samo za ređenje biskupa.

Talijanski pontifikal (1992)²² u ređenju biskupa ima ove prilagodbe: najprije jedna prilagodba koja dolazi u litanijama svih ređenja - umjesto naslova I. obrasca CR pojedine skupine razdvajaju se malo većim proredom. Tako je i Marija, koja je na prvom mjestu, malo odvojena od onoga što slijedi. Na kraju svake cjeline dodan je opći zaziv, tako i nakon sv. Mihaela "Santi angeli di Dio", a nakon Iv. Krst. i Josipa "Santi patriarchi e profeti". Apostoli Petar i Pavao dolaze u istom zazivu, a i redosljed drugih apostola razlikuje se od DOEPD: Andrea, Giovanni, Giacomo, Tommaso, Filippo e Giacomo, Bartolomeo, Matteo, Simone e Giuda, Mattia, a zatim se dodaje opet zajednički zaziv "Santi apostoli ed evangelisti". Na kraju tog dijela je Marija Magdalena, a onda opet zajednički zaziv "Santi discepoli del Signore". Zazivi mučenika i mučenica slažu se s latinskim, ali je i na kraju ovog dijela dodan opći zaziv "Santi martiri di Cristo". U zazivima biskupa i naučitelja ispred sv. Benedikta dodan je zajednički zaziv Ćirilu i Metodu (sv. Braća dolaze prije jer je Metod bio biskup). Franjo i Dominik (Franjo+Dominik!) imaju samostalne zazive, a umjesto latinskog završnog zaziva "Omnes Sancti et Sanctae Dei" ovdje dolazi opći zaziv za kraj ovog dijela, a koji ujedno zaključuje sve svetačke zazive: Santi e sante di Dio. U ređenju prezbitera do sv. Martina sve je kao u latinskomu osim općih zaziva: "Santi angeli di Dio", "Santi patriar-

²¹ Pontifikale für die katholische Bistümer des deutschen Sprachgebietes, Band I: *Die Weihe des Bischofs, der Priester und der Diakone*, Freiburg - Basel - Wien 1994.

²² Pontificale romano riformato a norma dei decreti del Concilio..., *Ordinazione del vescovo, dei presbiteri e dei diaconi*, Città del Vaticano 1992.

chi e profeti", "Santi apostoli ed evangelisti", "Santi discepoli del Signore", "Santi martiri di Cristo" (kao u ređenju biskupa). I ovdje je ispred sv. Benedikta zaziv Ćirilu i Metodu, a sv. Franjo i Dominik i ovdje su razdvojeni. U ređenju đakona dodaju se zajednički zazivi na kraju pojedinih cjelina kao i u druga dva ređenja. U zazivima mučenika izostavljen je sv. Vinko (Vincentius), a tako i sv. Efreim iz sljedeće skupine, vjerojatno zabunom (obojica su u latinskom dodani samo za đakonsko ređenje), Ćiril i Metod su na svome mjestu, a Franjo i Dominik imaju zasebne zazive (kao, uostalom, i latinski u ređenju đakona).

U hrvatskom izdanju koje čeka potvrđenje iz Rima dodan je samo jedan zaziv: Sveti Ćirile i Metode. Je li to dosta ili je poželjan još koji vlastiti dodatak?

Prije nego se pokuša odgovoriti na to pitanje pogledajmo dva primjera prilagodbe. Prvi su primjer dvije verzije LS za ređenje koje sam odnekle dobio (otisnute na dva zasebna lista). U prvoj verziji zaziva se "Sveti Nikola Taveliću", ali "Blaženi Leopold Bogdane Mandiću" pa bi se po tome moglo približno zaključiti iz kojega je vremena ta verzija. Druga je novija i iscrpnija pa ću se na njoj malo zadržati. (Čini se da su jedna o drugoj neovisne jer na starijoj dolazi ispravno Sveti Ivane Krstitelju + Sveti Josipe, a na novijoj pogrešan kronološki red Sveti Josipe + Sveti Ivane Krstitelju.)

Taj tekst danas, nakon drugog tipskog izdanja (DOEPD), nema nikakve vrijednosti, ali ipak može biti zanimljiv kao pokušaj prilagodbe u ondašnjim uvjetima. Evo cijelog teksta. Nakon uobičajenih uvodnih zaziva Kristu slijede zazivi: Sveta Marijo majko Božja, Sveti Mihovile, Svi sveti anđeli; Sveti Josipe, Sveti Ivane Krstitelju, Sveti Petre i Pavle, Sveti Andrija, Sveti Ivane i Jakove, Sveti apostoli i evanđelisti; Sveta Marijo Magdalena, Sveti Stjepane i Lovro, Sveta Janjo i Cecilijo, Svi sveti mučenici; Sveti Grgure i Augustine, Sveti Atanazije i Bazilije, Sveti Jeronime, Svi sveti naučitelji; Sveti Kajo i Venancije, Sveti Dujme biskupe solinski, Sveti Kvirine sisački, Sveti Ireneju i Demetrije, Sveti Euzebije i Polione, Sveta Maksimo i Anastazijo, Sveti mučenici fruškogorski, Sveti mučenici srijemski, Sveti Mavro porečki, Svi sveti mučenici istarski, Sveti Arnire, Sveti Nikola Taveliću, Sveti Bogdane Leopold

P. B

Ma

Fra

Bos

i Me

Sije

maj

Svi s

Kaž

da je

toga

rede

poje

neki

onih

na, i

i imo

II. obr

/BMV/

S.ta M.

/Angeli

S.te M

S.ti Ar

Patriar

S.te Io

S.te Io

Aposto

S.ti Pe

S.te Ar

Mandiću, Svi sveti mučenici hrvatski, Sveti Martine i Benedikte, Sveti Franjo i Dominiče, Sveti Antune Padovanski, Sveti Ignacije i Ivane Bosco, Sveti Franjo Ksaverski, Sveti Ivane Marija Vianeju, Sveti Ćirile i Metode, Sveti Ivane trogirski, Svi sveti svećenici i leviti, Sveta Katarino Sijenska, Sveta Terezijo Avilska, Sve svete djevice, Svi sveti očevi i majke, Sve svete supruge i udovice, Svi sveti i svetice hrvatskoga naroda, Svi sveci i svetice Božje; Blaženi Marko Križevčanine, Blaženi Augustine Kažotiću, Blaženi Gracija kotorski, Blažena Hozano kotorska.

Ako se taj obrazac usporedi s tipskim izdanjem, lako je zapaziti da je on jako obilježen prostorima gdje su Hrvati živjeli ili još žive. Osim toga nije teško zapaziti da to jako odudara od onoga što se predviđa za ređenje. Iz priložene tablice vidljivo je da je već opći obrazac prilagođen pojedinim ređenjima, a još se mogu dodati na svojim mjestima imena nekih svetaca, npr. "zaštitnika, naslovnika crkve, utemeljitelja, zaštitnika onih koji primaju ređenje". Dodavanja, očito, ne mogu biti neograničena, inače bi se izgubila specifičnost pojedinog liturgijskog čina, izražena i imenima svetaca koji se zazivaju u litanijama.

Pogledajmo sada još jedan primjer.

II. primjer prilagodbe: OBAA, OCV, OPR

II. obrazac CR <i>[BMV]</i> ²³	OBAA	OCV	OPR
S.ta Maria, Mater Dei	S.ta Maria, Mater Dei	S.ta Maria S.cta Dei Genetrix S.cta Virgo virginum	S.ta Maria, Mater Dei
<i>[Angeli]</i>			
S.te Michael	S.te Michael	S.te Michael	S.te Michael
S.ti Angeli Dei	S.ti Angeli Dei	S.ti Angeli Dei	S.ti Angeli Dei
<i>[Patriarchae et Prophetae]</i>			
S.te Ioseph	S.te Ioannes Baptista	S.te Ioannes Baptista	S.te Ioannes Baptista
S.te Ioannes Baptista	S.te Ioseph	S.te Ioseph	S.te Ioseph
<i>[Apostoli et Discipuli]</i>			
S.ti Petre et Paule	S.ti Petre et Paule	S.ti Petre et Paule	S.ti Petre et Paule
S.te Andrea	S.te Andrea		

²³ V. bilj. 9.

S.te Ioannes	S.te Ioannes	S.te Ioannes	S.te Ioannes	
S.ta Maria Magdalena	S.ta Maria Magdalena	S.ta Maria Magdalena	S.ta Maria Magdalena	Laici
<i>Martyres</i>				Omnes S.
S.te Stephane	S.te Stephane	S.ti Stephane et Laurenti	S.ti Stephane et Laurenti	I
S.te Laurenti	S.te Laurenti			I
S.te Ignati Antiochene	S.te Ignati Antiochene			
S.ta Agnes	S.ta Agnes	S.tae Perpetua et Felicitas		oblika
S.tae Perpetua et Felicitas	S.tae Perpetua et Felicitas	S.ta Agnes	S.ta Agnes	zazive
		S.ta Maria Goretti		svetaca
Omnes s.ti Martyres				redovni
<i>Episcopi et Doctores</i>				zavjeto
S.ti Gregori	S.te Gregori			je Ivan.
S.te Augustine	S.te Augustine			Razlike
S.te Athanasi	S.te Athanasi	S.te Athanasi		tablice.
S.te Basili	S.te Basili		S.te Basili	
S.te Martine	S.te Martine	S.te Ambrosi		F
		S.te Augustine	S.te Augustine	vački o
		S.te Hieronyme		se s vel
<i>Presbyteri, Diaconi et Religiosi</i> ²⁴				gotovo
	S.te Antoni			imamo
	S.te Benedicte	S.te Benedicte	S.te Benedicte	obredn
	S.te Columbane			(3) Sv.
	S.te Beda			Pavle.
	S.te Romualde			Bazilije
	S.te Bruno			Sv. Ćiri
	S.te Bernarde		S.te Bernarde	Sv. Klai
S.ti Francisce et Dom. ²⁵	S.ti Francisce	S.ti Dom. et Francisce	S.ti Francisce et Dom.	Nikola
	S.te Dominice			Bonave
S.te Francisce Xavier				Didače.
S.te Ioannes Maria Vianney			S.te Vincenti de Paul	(28) Sv
			S.te Ioannes Bosco	Kupert:
		S.ta Macrina		Parcam
	S.ta Scholastica	S.ta Scholastica		Pijačen:
	S.ta Clara	S.tae Clara et Catharina		Bolonjs
S.ta Catharina Senensis			S.ta Catharina Senensis	
S.ta Teresia de Avila	S.ta Teresia de Avila	S.ta Teresia de Avila	S.ta Teresia de Avila	
		S.ta Rosa de Lima		
		S.ta Ludovica de Marillac		

²⁴ V. bilj. 10.²⁵ = et Dominice²⁶ Franje
O.F.M. O.I

S.ta Margarita Maria Alacoque

Laici

Omnes S.ti et S.tae Dei Omnes S.ti et S.tae Dei Omnes S.ti et S.tae Dei Omnes S.ti et S.tae Dei

Iz tablice se lako može zapaziti da se prilagodbe odnose na zaziva-
nje svetaca koji su u većoj mjeri utjecali na oblikovanje određenog
oblika posvećena života. Napomenimo da OBAA donosi potpuno iste
zazive svetaca i za opata i za opaticu. U 4. stupcu doneseni su zazivi
svetaca iz litanija za zavjetovanje redovnika. Zazivi za zavjetovanje
redovnica gotovo su isti kao za posvetu djevica (OCV). Razlike su ove: u
zavjetovanju redovnica između Ruže Limske i Ludovike Marijak dodana
je Ivana Ludovika Šantal, a izostavljena je Margareta Marija Alacoque.
Razlike zaziva u zavjetovanju redovnika (OPR) mogu se lako vidjeti iz
tablice.

Pogledajmo još jedan primjer prilagodbe iz ove skupine: franje-
vački obrednik zavjetovanja.²⁶ Nisam uspio doći do latinskog teksta, ali
se s velikom vjerojatnošću može pretpostaviti da je on u najmanju ruku
gotovo isti kao hrvatski. Zazive svetaca iz općeg obrednika zavjetovanja
imamo u 4. stupcu, a ovdje donosim u cijelosti zazive franjevačkog
obrednika zavjetovanja: (1) Sv. Marijo, Majko Božja, (2) Sv. Mihovile,
(3) Sv. Božji Anđeli, (4) Sv. Ivane Krstitelju, (5) Sv. Josipe, (6) Sv. Petre
i Pavle, (7) Sv. Marijo Magdaleno, (8) Sv. Stjepane i Lovro, (9) Sv.
Bazilije, (10) Sv. Augustine, (11) Sv. Antune, (12) Sv. Benedikte, (13)
Sv. Ćirile i Metodije, (14) Sv. Dominiče, (15) Sveti naš Oče Franjo, (16)
Sv. Klaro, (17) Sv. Berarde i drugovi mučenici, (18) Sv. Fidele, (19) Sv.
Nikola Taveliću, (20) Svi sveti mučenici Franjevačkog reda, (21) Sv.
Bonaventura, (22) Sv. Antune Padovanski, (23) Sv. Bernardine, (24) Sv.
Didače, (25) Sv. Petre Alkantarski, (26) Sv. Felikse, (27) Sv. Paškale,
(28) Sv. Franjo Solanski, (29) Sv. Lovro Brindizijski, (30) Sv. Josipe
Kupertanski, (31) Sv. Ivane Josipe, (32) Sv. Leonarde, (33) Sv. Konrade
Parcamski, (34) Sv. Ljudevite, (35) Sv. Elzearije, (36) Sv. Konrade
Pijačenski, (37) Sv. Janjo Asiška, (38) Sv. Koleto, (39) Sv. Katarino
Bolonjska, (40) Sv. Veroniko, (41) Sv. Elizabeto Ugarska, (42) Sv. Ružo

²⁶ *Franjevački obrednik redovničkog zavjetovanja zajednički hrvatskim franjevačkim obiteljima O.F.M. O.F.M.Conv. O.F.M.Cap. T.O.R.*, Sarajevo 1981.

Viterpska, (43) Sv. Marijo Franciska, (44) Sv. Margareto Kortonska, (45) Svi sveci i svetice Franjevačkog reda.

Kako se vidi, izostavljeni su neki sveci općeg obrednika zavjetovana redovnika, a mnogi su dodani. Izostavljeni su: Ivan (nakon Petra i Pavla), Janja (mučenica) (nakon Stjepana i Lovre), Bernard (nakon Benedikta) Ignacije Lojolski, Vinko Paulski, Ivan Bosko, Katarina Sijenska i Terezija Avilska (nakon Franje i Dominika), tj. 8 od 19, a dodani su sveci pod br. 11 13 16-45: sve su to franjevački sveci osim prva 2 (br. 11 i 13). Nerazmjer između općega i vlastitoga toliko je očit da o njemu ne treba ni govoriti. I završni zaziv "Svi sveci i svetice Božje" promijenjen je u "Svi sveci i svetice franjevačkog reda". Što se tiče redoslijeda svetaca, poredak je ovakav: od br. 1 do 16 slijedi se gotovo u cijelosti poredak općega obrednika, osim što Benedikt (neopravdano) dolazi prije Ćirila i Metoda, a Klara bi po uobičajenim načelima i došla na to mjesto. Sve što je nakon toga franjevački je dodatak. Kad je dodatak tako preobilan, možda je takvo rješenje i prihvatljivije (opće+vlastito). Ipak načelno govoreći nema opravdanja za takvo dijeljenje jer svaka primjerena i odobrena prilagodba jednakopravna je s tekstom latinskoga tipskog izdanja.

Još jedan primjer: MR i OICA

Litanije su u oba izvora jednake (MR 1975, str. 283-284; OICA reimpressio emendata 1974, br. 214). Odgovarajući hrvatski tekstovi (RM 1980, str. 222-223; RPOK 1998, br. 214) neznatno se razlikuju od latinskoga. U RM izostala je Katarina Sijenska, nedvojbeno zabunom, a u RPOK dodani su Ćiril i Metod, po talijanskom uzoru (1989),²⁷ s tim što u RPOK sv. Braća dolaze nakon sv. Benedikta, a trebali bi prije njega.

Zaključna razmišljanja

Nakon ovoga pregleda možemo se vratiti pitanju koje je već postavljeno i koje je jedan od glavnih ciljeva ovoga rada: Kako ocijeniti

²⁷ Talijanski misal iz 1973. donosi litanije na latinskom pa ne dodaje zaziv slavenskim apostolima (možda je razlog i to što su oni kasnije proglašeni zaštitnicima Europe).

hrvat
vanja
nepri
dnič
liturg
kog o
o pri
unive
Litan
dodav
sklad
progl
njihov
dno d
podru
krajev
različ
svaca:
Kažot
litanije
Jeroni
bi se si
bi mog
njihove
zasluž
Kažoti
ski obr
ki obre
N
žele uv
unoqu
gr. Patri

hrvatske prilagodbe i koji bi prijedlog proizišao iz navedenih uspoređivanja. U prvom redu može se reći da su dva od analiziranih primjera neprimjereni i da ne zavređuju veću pozornost: hrvatski pokušaj zajedničkih litanija za sva tri ređenja (ali taj tekst nije ušao ni u jednu liturgijsku knjigu, barem koliko je meni poznato) i prilagodba franjevačkog obrednika zavjetovanja. Oba ta pokušaja zanemaruju važno pravilo o prilagodbi: *Schema generale nequit suppressionibus amputari, ne universalitas invocationum in periculum vertatur* (*Commentarius in Litanias Sanctorum*, CR, str. 162). Jedina druga hrvatska prilagodba jest dodavanje sv. Ćirila i Metoda (RPOK 1998. i RBPĐ), i to je zacijelo u skladu s odgovarajućim normama. Njih je Ivan Pavao Drugi god. 1980. proglasio, zajedno sa sv. Benediktom (1964), zaštitnicima Europe i njihov spomen za Europu uzdigao na razinu blagdanu. Sasvim je prirodno da oni u liturgiji europskih naroda uđu u litanije svetaca.

Ako bi se htjelo dodati još koje ime, mislim da za hrvatsko područje mogu doći u obzir u prvom redu sv. Jeronim, koji je iz naših krajeva, čije je štovanje dosta rašireno i koji je zaštitnik Dalmacije i različitih redovničkih zajednica u Hrvatskoj, a onda i 4 novija hrvatska sveca: sv. Nikola Tavelić, sv. Leopold Bogdan Mandić, sv. Augustin Kažotić i sv. Marko Križevčanin. Očito je da ne bi svi trebali ući u sve litanije. Izbor bi možda mogao biti ovakav: za sv. Ćirila i Metoda te sv. Jeronima može se reći da imaju opće značenje za hrvatski narod i mogli bi se staviti u litanije svetaca za sve prilike. Za ostalu četvoricu to se ne bi moglo reći. Za prijedlog s više sigurnosti trebalo bi bolje proučiti njihove životopise i vidjeti za koje su područje crkvenoga života najviše zaslužni, no i bez toga moguće je izreći određenu hipotezu: sv. Augustin Kažotić mogao bi se uvrstiti u litanije za ređenje biskupa i u dominikanski obred zavjetovanja, sv. Nikola Tavelić i Leopold Mandić u franjevački obred zavjetovanja...

Na kraju preostaje još jedno pitanje: Gdje uvrstiti imena koja se žele uvrstiti? U službenom izdanju LS u uvodnoj se rubrici kaže: *In unoquoque ritu addi possunt, suis locis, aliqua nomina Sanctorum (ex. gr. Patroni, Tituli ecclesiae, Fundatoris, Patroni eorum qui consecrati-*

onem recipiunt, vel etiam omnium Apostolorum in Ordinatione Episcopi, etc.) aut aliquae invocationes magis aptae singulis circumstantiis. Slično ponavljaju i pojedine liturgijske knjige. Netko bi mogao pomisliti da imena koja se dodaju treba dodati na kraju niza svetaca, no to se nigdje ne kaže i ni iz čega se ne može zaključiti. Prije bi se reklo da ono "suis locis" upućuje na točno određeno mjesto koje pripada pojedinom svecu po načelima koja su tijekom ovog izlaganja spomenuta. No ovlasti uvrstiti određenog sveca u konkretnom slavlju vjerojatno će rijetko doći do izražaja jer je ime "patrona..., utemeljitelja, zaštitnika..." najčešće već među imenima svetaca koji se redovito zazivaju.

***

Riassunto

"LITANIAE SANCTORUM" E IL LORO ADATTAMENTO NEI LIBRI LITURGICI CROATI

Petar Bašić

L'autore tratta la parte centrale delle Litanie dei santi (*Invocatio Sanctorum*). Dapprima paragona questa parte nell'edizione tipica delle LS (1969) con il suo adattamento nelle edizioni tipiche latine dei libri liturgici (1. esempio: DOEPD 1990, diverse ordinazioni; 2. esempio: OBAA, OCV, OPR; 3. esempio: MR, OICA), poi, dopo aver esaminato alcuni esempi di adattamento nei libri liturgici in alcune lingue nazionali (tedesco, italiano, croato) propone criteri e applicazione pratica per future edizioni croate.

JOŠK

Centa

21 45

Hvara

utvrda

rimsk

nalaz

otočki

razdol

je i 2

1331.

nenas

žitaric

Jelšan

samo

naselj

prisva

* Pren

Štan

uvid

Mac

je or

poda

M. N

1958

Hvar

15-1

reko

1991